

Pomoc czy przemoc? Interwencja w przypadkach agresji wśród młodzieży.

Data dodania: 2010-02-14 14:46:11

Autor: Anna Jurgas

Przemoc i agresja są zjawiskami, którym poświęca się coraz więcej uwagi. Przeniknęły one do codziennego życia. Są obecne w środowisku rodzinnym, zakładach pracy, placówkach opiekuńczo- wychowawczych, w szkołach. Obniżający się wiek osób przejawiających w kontaktach interpersonalnych przemoc, sprawił, że ma ona miejsce również w szkołach podstawowych, wśród dzieci w młodszym i starszym wieku szkolnym. O ile agresja u małych dzieci ma charakter spontaniczny, jest globalna, bardziej bezpośrednia, mimowolna, wynikająca często z ciekawości, z reguły pozbawiona intencji wyrządzenia szkody, krzywdy, niszczenia- to akty agresji, przemocy, okrucieństwa u starszych dzieci są intencjonalne oraz przebiegają ze świadomością negatywnych skutków własnych zachowań i naganności czynów. Nauczycielom łatwiej zapobiegać i przeciwdziałać zjawiskom agresji i przemocy, jeżeli posiadają odpowiednią wiedzę, która pomoże im zrozumieć czym jest agresja a czym przemoc.

POMOC CZY PRZEMOC???

Interwencja w przypadkach agresji wśród młodzieży.

1. Definicja agresji

Zachowanie, które przynosi szkodę innym, samemu sobie lub polega na niszczeniu przedmiotów + intencje

Zachowanie mające na celu wyrządzenie szkody lub przykrości

**agresja instrumentalna
służąca do osiągnięcia jakiegoś celu
agresja wrogości
stanowiąca cel sam w sobie**

2. Rodzaje zachowań agresywnych

- Zabawa

- Żarty
- Sport
- Minimalna agresja
- Agresja i przemoc słowna

— **krzyk**

— **straszenie**

— **grożenie**

— **ośmieszanie**

— **poniżanie**

— **znieśławianie**

— **złośliwości**

— **przekleństwa**

— **złorzeczenie**

— **obrażanie**

- Agresja fizyczna

— **bicie**

— **popychanie**

— **policzkowanie**

— **szarpanie**

— **gryzienie**

— **drapanie**

— **kopanie**

— **szczypanie**

— **kłucie**

— **przewrócenie**

— **oplucie**

— oparzenie

— ciągnięcie za włosy

— zamykanie w pomieszczeniach

Z tego wynika, że agresja i przemoc mają różne formy i w naszych oddziaływaniach wychowawczych musimy je wszystkie wziąć pod uwagę, a przede wszystkim uświadomić je wychowankom. Warto pamiętać, że nie tylko chłopcy są agresorami. Chłopcy stosują częściej przemoc jawną, bezpośrednią, wykorzystując siłę fizyczną. Dziewczyny działają w sposób zakamuflowany, wolą manipulować związkami i obgadywać, niż wprost wyrażać swoje niezadowolenie czy uczucia.

3. Przyczyny agresji

Dlaczego uczniowie zachowują się agresywnie? Na to, aby uczniowie byli sprawcami przemocy mają wpływ określone warunki rozwoju i sposoby wychowania go. Nie istnieje jedna przyczyna, tylko zespół różnych czynników decydujących o tym, że niektórzy uczniowie stosują wobec innych przemoc. Zastanawiając się nad przyczynami agresji uczniów warto wziąć pod uwagę:

Agresja jest zachowaniem wyuczonym przez:

— obserwację

— naśladowanie

— doświadczanie

— powtarzanie zachowań

Kto i gdzie uczy agresji?

- dom (przemoc słowna, emocjonalna, kary fizyczne)
- szkoła (grupy rówieśnicze, nauczyciele)
- media (gazety, książki, komiksy, radio, TV, filmy, gry komputerowe, Internet)

1. Przyczyny tkwiące w rodzinie:

- brak ciepła, zaangażowania, zainteresowania sprawami swego dziecka,
- pobłażliwość i przyzwolenie dla dziecka na stosowanie agresji wobec innych,
 - brak jasnego przekazu, co jest dobre, a co złe,
 - brak jasno wyznaczonych granic- jak dziecku wolno się zachować, a jak nie,
 - stosowanie agresji i przemocy przez rodziców w kontaktach między dorosłymi i w stosunku do samego dziecka,
 - wychowanie w duchu „dziecko nie ma głosu”,
 - rozwiązywanie konfliktów i napięć domowych metodami siłowymi,
 - kryzysy domowe (kłótnie, rozwód rodziców),
 - podwójne wzorce zachowań (co innego się mówi, co innego się robi),
 - gorący temperament samego dziecka.

Zachowania rodziców wzmagające zachowania agresywne dzieci

- skłonność do irytacji
- brak konsekwencji
- rzadkie okazywanie ciepła i czułości
- brak nadzoru nad dzieckiem lub nadzór ścisły i surowy
- stosowanie przymusu, gróźb, nagan, kar cielesnych
- wydawanie niejasnych poleceń

2. Przyczyny tkwiące w szkole:

Ze strony nauczycieli uczniowie doznają głównie przemocy psychicznej

Rodzaje agresji uczniowskiej:

- złośliwe żarty
- przeszkadzanie w czasie lekcji
- wandalizm
- napady na nauczycieli
- grożenie
- łamanie przepisów

- odmawianie wykonania poleceń
- wulgarne słownictwo
- agresja grupowa

Czynniki związane z samą instytucją i organizacją szkoły:

- hałas, mała przestrzeń i ograniczona ruchliwość,
- czas spędzony głównie w sposób ukierunkowany,
- stała sytuacja oceny i narzucony z góry porządek,
- anonimowość uczniów i nauczycieli.

Czynniki związane z relacjami nauczyciele- uczniowie:

- chłód emocjonalny nauczycieli w stosunku do uczniów,
- niewłaściwe sposoby komunikowania się nauczycieli z uczniami,
- zbyt duże wymagania, które nie uwzględniają możliwości dzieci,
- relacje oparte tylko na wymaganiach bez nagradzania i wzmacniania pozytywnych zachowań dzieci,
- rozwiązywanie konfliktów dorośli- dzieci metodami siłowymi.

Czynniki związane z procesem nauczania:

- zbyt dużo wymagań bez uwzględnienia potencjału i możliwości uczniów,
- brak doceniania i podkreślania wysiłku i postępów uczniów- skupienie na negatywach,
 - niesprawiedliwość w traktowaniu i ocenianiu uczniów,
 - mało uwagi poświęconej rozładowaniu napięć podczas lekcji,
 - nuda i schematyczność podczas lekcji.

Inne czynniki:

- brak spójnej reakcji nauczycieli na agresywne zachowania i akty przemocy w szkole,
 - brak jasnych reguł życia szkolnego,
 - brak konsekwencji i zgodności nauczycieli w egzekwowaniu przyjętych norm,
 - brak poczucia współodpowiedzialności u uczniów za życie w szkole.

3. Wpływ grupy rówieśniczej.

- naśladowanie lidera grupy, który zachowuje się agresywnie,
- zdobycie popularności w grupie,
- brak indywidualnej odpowiedzialności za popełnione czyny,
- malejące poczucie winy.

4. Wpływ mediów.

- oglądanie przemocy wpływa na uczenie się przez dzieci agresywnych zachowań,
- sprawca przemocy bardzo często otrzymuje nagrodę lub nie jest ukarany,
- dziecko utożsamia się z atrakcyjnym sprawcą przemocy,
- ukazana przemoc jest aprobowana społecznie,
- akty przemocy nie pokazują cierpienia i krzywdy ofiar,
- nie są ukazane negatywne skutki przemocy, a napięcie u napastnika po zastosowaniu przemocy znika, napastnik rozluźnia się.

Wpływ mediów na zachowanie

- Prezentacja przemocy przyczynia się w wielkiej mierze do uczenia się i odtwarzania zachowań agresywnych.

Negatywne następstwa przemocy w mediach

- Efekt naśladowcy (odwzorowanie pokazywanej przemocy)
- Efekt ofiary (podwyższony poziom lęku, nieufność)
- Efekt świadka (brak wrażliwości na cierpienie innych, obojętność)

Jak rozpoznać sprawcę a jak ofiarę przemocy.

Dzieci będące ofiarami są zwykle:

- przezywane, wyśmiewane, zmuszane do posłuszeństwa,
- podczas kłótni, zaczepki czy bójkę reagują często płaczem lub uciekają,
- często szukają swoich rzeczy, które są chowane lub niszczone,
- mają sińce, zniszczone lub brudne ubrania, często nie potrafią wyjaśnić co się stało,
- przerwy spędzają same lub w pobliżu dorosłego,
- mają trudności w mówieniu na forum całej klasy, pogarszają się w nauce, załamują się,
- są izolowane, tracą zaufanie do otoczenia,
- unikają szkoły, tracą apetyt, rano skarżą się na bóle głowy i brzucha,
- spóźniają się do szkoły, trzymają się blisko nauczyciela,
- wracają ze szkoły powoli, często dłuższą drogą.

Jeśli zauważymy u ucznia tego rodzaju postawy nie możemy ich bagatelizować. Warto od początku uczyć, że każdy ma prawo być słabszy, może nie umieć się przeciwstawić, czy obronić, ale nikt nie ma prawa użyć w stosunku do niego przemocy. Doświadczenie bycia ofiarą może mieć istotny wpływ na przyszłe życie. Dlatego tak ważne jest, aby wychowawcy pomagali im pozbyć się tej obciążającej ich roli.

Dzieci będące sprawcami agresji:

- zwykle dokuczają, ale głównie kierują to do słabszych i bezbronnych kolegów,
- lubią dominować i podporządkowywać sobie innych,
- są sprawne i zręczne,
- łatwo się denerwują i wybuchają,
- często są nastawione na „NIE”,
- mają trudności z przestrzeganiem przyjętych ogólnie zasad,
- wobec ofiary brak im zrozumienia, współczucia czy sympatii,
- łatwo się kontaktują z otoczeniem,
- umieją sprytnie wybrnąć z sytuacji np. stosując oskarżenia,
- potrafią udawać,
- czerpią korzyści materialne i psychiczne ze swojej przemocy,
- wobec dorosłych mogą być agresywne lub ugrzecznione.

Doświadczenie bycia sprawcą przemocy wpływa na przyszłe życie człowieka. Ma on kłopoty z przestrzeganiem norm i wartości społecznych, wchodzi w konflikt z prawem o wiele częściej niż pozostali. Konieczna jest więc szybka reakcja wychowawcy.

Często nauczyciele wykazują wiele współczucia dla ofiar przemocy i mało zrozumienia dla sprawców przemocy. Pracując z uczniami bądźmy uważni na emocje, które się w nas pojawiają. Zbyt dużo współczucia czy litości dla ofiar nie zawsze sprzyja pracy z dzieckiem w tej roli. Gniew i złość na sprawcę może utrudnić z nim kontakt. Czasem powodowani złością podejmujemy się działań wobec sprawców, które nie przynoszą nam oczekiwanego efektu.

Każdy uczeń ma swoje mocne i słabe strony. Starajmy się szukać przyczyn agresywnych zachowań wychowanków, a przede wszystkim uważnie obserwujmy życie naszej klasy. Im szybciej rozpoznamy agresję tym łatwiej będzie ją powstrzymać.

Czynniki przyczyniające się do wzrostu agresji i przemocy wśród uczniów.

Szkoła ma duży wpływ na określenie warunków, w których agresja i przemoc będą albo się rozwijać albo zanikać. Ważne jest, aby nauczyciele zdawali sobie sprawę co w ich własnej szkole może powodować wzrost agresji.

Do takich czynników, które przyczyniają się do wzrostu agresji należą:

- **Tolerancja dla przemocy wśród uczniów** (Nauczyciele i rodzice tolerują niegroźne formy przemocy, takie jak wyśmiewanie czy przezywanie. Jest to sygnał dla wielu uczniów, że można tak postępować, a dla poszkodowanych, że nie mogą liczyć na pomoc.).
- **Samotność wychowawców** (Wychowawca musi radzić sobie sam z problemem agresji i przemocy w swojej klasie. Brakuje zespołowego rozwiązywania problemów, wsparcia ze strony innych nauczycieli.).
- **Niespójne metody** (Każdy nauczyciel ma inne metody rozwiązywania problemów. Metody te różnią się czasem w istotny sposób i mogą wprowadzać chaos i przekazywać uczniom sprzeczne komunikaty. Brakuje komunikacji pomiędzy nauczycielami i uzgodnienia jednolitej strategii postępowania.).
- **Przemoc nauczycieli** (Nauczyciele używają przemocy jako metody wychowawczej, uważając, że jest to dobry sposób na przeciwdziałanie agresji, np. wyśmiewają sprawcę, upokarzają go publicznie. Często robią to w dobrej wierze ale zapominają, że używanie jakiegokolwiek przemocy wobec uczniów jest, niestety, przyzwoleniem na jej stosowanie. Przemoc rodzi przemoc.).
- **Sporadyczne interwencje** (Brakuje konsekwencji w działaniach nauczycieli, często sprawcy chodzą po szkole bezkarni a interwencje wobec sprawców odbywają się sporadycznie.).
- **Stosowanie nieskutecznych, stereotypowych kar** (Zamiast indywidualizacji kar, stosuje się przede wszystkim kary wpisane w szkolne dokumenty np. uwagi, nagany, obniżenie stopnia z zachowania, rozmowy z rodzicami. Po pewnym czasie kary te przestają odnosić zamierzony skutek, uczeń przyzwyczaja się do nich.).
- **Brak działań profilaktyczno- edukacyjnych wśród uczniów i rodziców.**
- **Brak długofalowych działań wobec dzieci sprawców, które uczyłyby ich zastępowanie agresji zachowaniami konstruktywnymi.**
- **Lęk i bezradność nauczycieli wobec przemocy wśród uczniów.**

Szkoła może znacząco obniżyć agresję i przemoc wśród uczniów przez stworzenie odpowiednich warunków i wprowadzenie kompleksowych działań. Każda szkoła powinna stworzyć własny system przeciwdziałania agresji i przemocy.

Sposoby radzenia sobie z agresją.

Działania interwencyjne na terenie szkoły powinny obejmować wszystkie obszary:

- obszar działań ogólnoszkolnych
- obszar działań wewnątrzklasowych
- obszar działań indywidualnych
- obszar działań „okołoszkolnych” (np. mieszkańcy osiedla, policja, inne szkoły)

JAK INTERWENIOWAĆ:

- zdecyduj, gdzie zaczyna się przemoc
- stawiaj wyraźne granice (dziecko jest podmiotem naszych działań, co nie oznacza, że wszystko mu wolno)
- nie zachowuj się agresywnie (ton głosu, słowa, gesty)
- ustalaj jasne zasady (żadnej tolerancji dla agresji)
- interweniuj natychmiast- stanowczo, odważnie i spokojnie
- rozmawiaj spokojnie ze sprawcą i ofiarą (nie oceniaj, mów o faktach)
- zaplanuj dalsze działania (np. Spotkanie wszystkich uczestników, kontrakt, zajęcia grupowe)
- angażuj wszystkich zainteresowanych na terenie placówki i poza nią
- kontroluj efekty działań

Literatura:

„Szkoła bez przemocy, czyli: Jak radzić sobie z agresją i przemocą”- Jolanta Kowalczyk — Teleszyńska

Opracowała: Anna Jurgas